

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

در: موزه ملی ایران، بخش گنجینه دوران اسلامی

از: پرده نگارشی سوره حمد

خط: میر عماد

مطالعات هاییدر: یک

پژوهشی درباره

دازاین، انسان و ما بعد از

دانش هاییدر

سید محمد

سرشناسه	: زمانی، سیدمسعود، ۱۳۴۲-
عنوان و نام پدیدآور	: پژوهشی درباره‌ی دازاین، انسان و مابعدالطبیعه در اندیشه‌ی هایدگر / سیدمسعود زمانی.
مشخصات نشر	: تهران: مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران، ۱۴۰۱.
مشخصات ظاهری	: ۴۰۴ ص.
شابک	: 978-622-6331-40-1
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: واژه‌نامه.
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۳۷۱] - ۳۷۶.
موضوع	: هایدگر، مارتین، ۱۸۸۹ - ۱۹۷۶ م. -- نقد و تفسیر
موضوع	: Martin-- Criticism and interpretation, Heidegger
موضوع	: مابعدالطبیعه Metaphysics
	: انسان شناسی -- فلسفه Anthropology -- Philosophy
	: فضا و زمان -- فلسفه Space and time -- Philosophy
	: هستی شناسی -- فلسفه Ontology -- Philosophy
	: فلسفه آلمانی -- قرن ۲۰ م. -- تاریخ و نقد.
	: .Philosophy, German -- 20th century-- History and criticism
رده‌بندی کنگره	: ۳۲۷۹B
رده‌بندی دیویی	: ۱۹۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۱۱۶۲۰۱
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیپا

پژوهشی درباره‌ی دازاین، انسان و مابعدالطبیعه در اندیشه‌ی هایدگر

مؤلف: سیدمسعود زمانی

صفحه‌آرا: معصومه قاسمی

خطاط و طراح جلد: حامد توسلی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مؤسسه بوستان کتاب

چاپ اول: ۱۴۰۱

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

قیمت ۲۵۰ ۰۰۰ هزار تومان

ناشر: مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران

نشانی: تهران، خیابان نوفل لوشاتو، خیابان شهید آراکلیان، پلاک ۴

تلفن: ۶۶۹۶۵۳۴۶، نمابر: ۶۶۹۵۳۳۴۲

www.irip.ac.ir

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۳۳۱-۴۰-۱ ISBN: 978-622-6331-40-1

حق چاپ و نشر محفوظ است.

برای دکتر شهرام پازوکی
به خاطر زحمات جبران ناپذیرش

فهرست مطالب

- دییاجه ۱۱
- مهم ترین اختصارات ناآشنا ۱۳

بخش اول / درآمدی بر این مطالعه هایدگر

فصل اول / وجود و زمان: مشکلات و مسائل ۱۷

- ۱-۱. طرح مسئله ۱۷
- ۲-۱. بازخوانی وجود و زمان از پایان آن ۱۹
- ۳-۱. مابعدالطبیعه عنوان مرحله ای جدید در راه فکری هایدگر ۲۱
- ۴-۱. مبانی تفسیری این پژوهش ۲۶
- ۱-۴-۱. تفسیر هایدگر به مابعدالطبیعه ۲۶
- ۲-۴-۱. تفسیر هایدگر به فعلیت (فاکتیسیته) ۳۰
- ۳-۴-۱. بنیان انسانی مابعدالطبیعه و پرسش وجود ۳۳
- ۵-۱. روش خاص این پژوهش ۳۵
- ۶-۱. فصول این رساله بر بنیان روش برگزیده اش ۳۹

فصل دوم / منازل و مراحل راه فکری هایدگر ۴۸

- ۱-۲. درآمد ۴۸
- ۲-۲. مراحل و ادوار ۵۳
- ۱-۲-۲. دوران پرسش از حقیقت وجود یا دوران مابعدالطبیعی ۵۳
- ۲-۲-۲. دوره محل شناسی وجود یا دوره شرقی - غربی اندیشه هایدگر ۵۸
- ۳-۲-۲. پرسش از معنای وجود ۶۲
- ۴-۲-۲. دوره فلسفه زندگانی ۶۵
- ۵-۲-۲. بازگویی کوتاه مراحل راه فکری هایدگر به ترتیب تقویمی ۶۷

- ۶۹-۲-۶. نسبت میان ادوار مختلف ۶۹
- ۷۰-۲-۷. دوره‌های مورد بحث در این رساله ۷۰
- ۷۱-۲-۳. متن‌شناسی آثار هایدگر با نظر بر روش این پژوهش ۷۱

بخش دوم / تشخیص دازاین پس از وجود و زمان

- ۸۱..... پیش‌درآمد ۸۱

فصل سوم / تشخیص دازاین به مابعدالطبیعه ۸۵

- ۸۵-۳-۱. درآمد ۸۵
- ۸۶-۳-۲. نسبت دازاین و مابعدالطبیعه: از درهم‌تنیدگی تا این‌همانی ۸۶
- ۹۱-۳-۳. درهم‌تنیدگی انسان و مابعدالطبیعه در نگاهی به آثار فراژو ۹۱
- ۹۵-۳-۴. درهم‌تنیدگی دازاین و مابعدالطبیعه در آثار نخستین هایدگر ۹۵
- ۹۸-۳-۵. درهم‌تنیدگی دازاین و هستی‌شناسی در وجود و زمان ۹۸
- ۱۰۳-۳-۵. تشخیص بالفعل-تاریخی مابعدالطبیعه ۱۰۳

فصل چهارم / تشخیص دازاین به «ما» ۱۰۹

- ۱۰۹-۴-۱. درآمد ۱۰۹
- ۱۱۰-۴-۲. «پرسش ما» در آثار پس از وجود و زمان ۱۱۰
- ۱۲۶-۴-۳. تشخیص دازاین به "ما" در درسگفتارهای جوانی هایدگر ۱۲۶
- ۱۳۱-۴-۴. تشخیص دازاین به "ما" در وجود و زمان ۱۳۱

فصل پنجم / تشخیص دازاین به حالات و احوالش و بنای مابعدالطبیعه بر آنها ۱۳۶

- ۱۳۶-۵-۱. درآمد: تعیین محل نزاع ۱۳۶
- ۱۴۰-۵-۲. شأن وجودی حالات و احوال دازاین ۱۴۰
- ۱۴۰-۵-۲-۱. طرح اجمالی بحث ۱۴۰
- ۱۴۴-۵-۲-۲. بیان مفصل‌تر سه شأن وجودی حالات و احوال ۱۴۴
- ۱۵۳-۵-۳. تشخیص احوالی دازاین در آثار پس از وجود و زمان ۱۵۳
- ۱۸۱-۵-۴. بازپس‌نگری به گفتگوی هایدگر با ارسطو بر سر اخلاق در فرایبورگ اول ۱۸۱
- ۱۹۳-۵-۵. بازپس‌نگری به تشخیص احوالی دازاین در وجود و زمان ۱۹۳

بخش سوم / تشخیصات دازاین در اوایل راه فکری هایدگر

پیش درآمد	۲۱۱
فصل ششم / تشخیص دازاین به واسطه معنای وجود	۲۱۶
۱-۶. درآمد	۲۱۶
۲-۶. وجود به معنای «حضور» در آثار دوران پختگی هایدگر با نگاهی به وجود و زمان	۲۱۸
۳-۶. سرآغاز پرسش هایدگر از معنای وجود	۲۲۳
۴-۶. دازاین هم معنای وجود (زاین/ Sein)	۲۳۰
۵-۶. تسری معنای وجود به دازاین	۲۳۶
فصل هفتم / تشخیص دازاین به فعلیت (فاکتیسیته)	۲۴۶
۱-۷. درآمد	۲۴۶
۲-۷. اجمالی از معنای فعلیت	۲۴۸
۳-۷. نگاهی به نخستین گشت و چرخش در اندیشه هایدگر در مروری بر منابع	۲۵۰
۴-۷. این همانی دازاین و فعلیت	۲۵۵
۵-۷. این همانی فعلیت و دازاین در عناوین فلسفه هایدگر	۲۶۲
۶-۷. بازخوانی متقابل فعلیت و دازاین	۲۶۶

بخش چهارم / بازگشت به وجود و زمان

پیش درآمد: معنای صوری بودن وجود و زمان	۲۷۳
فصل هشتم / تشخیص صوری دازاین در وجود و زمان	۲۷۸
۱-۸. درآمد: نگاهی به مسائل بنیادین تحلیل دازاین	۲۷۸
۲-۸. شأن تکوینی همچون بنیان تشخیص صوری دازاین	۲۷۹
۳-۸. تشخیص زمانی و تاریخی شأن تکوینی، بنیانی ترین عامل تشخیص صوری دازاین در وجود و زمان	۲۸۵
۱-۳-۸. ذات زمانی شأن تکوینی، ساختار آن و بازگشت اش به تصمیم قاطع	۲۸۵
۲-۳-۸. ریشه داشتن تصمیم قاطع در تاریخ مندی و در فعلیت	۲۹۰
۳-۳-۸. اُس و اساس تاریخ مندی	۲۹۳

۲۹۸.....	۴-۸. زمان و تاریخ.....
۲۹۸.....	۱-۴-۸. درآمد.....
۲۹۹.....	۲-۴-۸. شالوده فکنی تلقی امروزی از زمان.....
۳۰۳.....	۳-۴-۸. شالوده فکنی تاریخ مندی امروزی: تاریخچه.....

بخش پنجم / انسان بن مایه پرسش وجود

۳۱۱.....	پیش درآمد.....
۳۲۰.....	فصل نهم / بنیان و بنیاد انسانی مابعدالطبیعه.....
۳۲۰.....	۱-۹. درآمد.....
۳۲۱.....	۲-۹. پرسش از انسان در کانت و مسئله مابعدالطبیعه.....
۳۲۶.....	۳-۹. تداوم پرسش از انسان در نگاهی به فراپیش، به برخی آثار پس از کانت.....
	فصل دهم / گشت و چرخش های دیگر از تعریف ارسطویی «انسان حیوان ناطق/عاقل است»
۳۳۶.....	به نطق و سخن.....
۳۳۶.....	۱-۱۰. درآمد.....
۳۳۸.....	۲-۱۰. ζῶον λόγον ἔχον در آثار بعد از وجود و زمان.....
۳۵۱.....	۳-۱۰. انسان، دازاین و لوگوس/نطق در اوایل راه فکری های دیگر.....
۳۵۸.....	۴-۱۰. «انسان حیوان ناطق است» در بنیان و بنیاد وجود و زمان.....
۳۷۱.....	مراجع و منابع.....
۳۷۱.....	لاتینی.....
۳۷۶.....	فارسی.....
۳۷۷.....	واژه نامه.....
۳۷۷.....	توضیحی درباره بعضی معادل های برگزیده این پژوهش.....
۳۸۵.....	واژگان.....

دیباچه

اثر پیش رو دراصل برگرفته‌ای است از یک سوم میانی رسالهٔ دکترای نگارنده به‌اضافهٔ مقداری از مقدمهٔ آن. رساله در تابستان ۱۳۹۰ در دانشگاه گوتنبرگ مایز پذیرفته شد. مسلماً برکندن بخشی از یک مجموعهٔ به‌هم پیوسته، برای عرضهٔ مستقل آن، آنهم به زبان و به عالمی دیگر، نیازمند رفع و رجوع‌ها و شرح و بسط‌های فراوان است. گواه آن تفاوت حجمی است که متن فارسی با اصل آلمانی اش دارد. تفاوت‌های محتوایی دو متن گاه بسیار زیادند، چون ازنو نوشته شده‌اند؛ و گاهی هم کم‌اند، چون فشردگی یا سهولت آنها اجازهٔ ازنو نوشتن‌شان را نداده است (مثلاً فصل‌های ۸ و ۹)، گرچه آنها هم تغییرات خود را یافته‌اند.

از شش فصل از فصول دهگانهٔ کتاب حاضر مقالاتی علمی- پژوهشی نیز استخراج و منتشر شده‌اند. تفاوت اینها هم گاه زیاد است و گاهی کم. در این موارد نیز هم نشانی اصل آلمانی و هم مقالهٔ فارسی را آورده‌ام.

این اثر با وجود استقلال کنونی اش بدون بخش‌های دیگر رسالهٔ مذکور هم چنان ناتمام می‌ماند، که آنها را باهم می‌توان یک دوره مطالعهٔ هایدگر دانست. بخش‌های دیگر این پژوهش واحد عبارتند از بخشی دربارهٔ روش‌شناسی هایدگر، پژوهشی دربارهٔ درگذشتن او از مابعدالطبیعه و سرانجام موضوع رو کردن اوست به شرق دور، که خود در پی گذشت او از مابعدالطبیعه لازم می‌آید. این پژوهش افزون بر اینها دو بخش حاشیه‌ای ولی ناتمام دیگر نیز دارد: «درآمدی هایدگری بر فلسفه در عالم اسلامی» و بعد «پژوهشی دربارهٔ عالم اسلامی- ایرانی "ما"»؛ حاشیه‌هایی که برای ما حتماً مهم‌تر از بخش‌های اصلی‌اند. به‌هرحال این رساله نخستین قدم است در دو مسیر پژوهشی: اولی بازگویی پایان‌نامه دکتراست به فارسی و دومی تلاش برای درآمدی فلسفی و حکمی به عالم اسلامی.

پژوهش پیش رو چند خصوصیت دارد: نخست اینکه وجود و زمان را اساس مطالعهٔ هایدگر نمی‌نهد؛ دوم اینکه بر ناتمام ماندن این کتاب تأکید دارد و بر این بنیان روشی خاص را نیز در مطالعهٔ هایدگر پی می‌گذارد و پیش می‌برد؛ سوم اینکه وجود و زمان را نه فقط یک کتاب، بلکه یک طرح گسترده و یک دورهٔ فکری هایدگر می‌داند که بر‌گرد پرسش از "معنای وجود" می‌گردد؛ چهارم اینکه این دوره و نیز طبیعتاً این کتاب را از "پایان" و "غایت" آن بازمی‌نگرد، پایانی که خود آغاز طرح پرسش از مابعدالطبیعه است، یعنی از آغاز طرح فکری بعدی او که بر‌گرد پرسش از "ذات یا

حقیقت وجود" می‌گردد؛ پنجم اینکه از هایدگر می‌آموزد (و او خود از کانت آموخته) که مابعدالطبیعه بنیانی انسانی دارد، یعنی بر بنیان پرسش از انسان بنا شده و می‌شود. به همین دلیل وقتی هایدگر از «مابعدالطبیعه‌ی دازاین» می‌گوید که مترادف با «هستی‌شناسی مبنایی» است و در رُین هر مابعدالطبیعه‌ای نهاده، می‌باید آن را از جنس و سنخ مابعدالطبیعه‌ی مابعدالطبیعه یا فلسفه‌ی فلسفه کانت به شمار آورد؛ ششم به این توجه می‌کند که هایدگر در دوره‌ای هرچند کوتاه (نیمه‌ی اول دهه‌ی سی سده‌ی پیشین) کانت‌وار در صدد تأسیس اساس مابعدالطبیعه بود. آری هایدگر مدتی اصلاً مابعدالطبیعی می‌اندیشید. «غلبه بر مابعدالطبیعه» یا پیمودن و درنوردیدن آن دغدغه‌ی مرحله‌ی بازهم بعدتر راه فکری اوست؛ که این نیز یعنی او درعین حال به مابعدالطبیعه و سرنوشت‌اش می‌اندیشید. همین نکته این سخن جدی‌تر را نیز پیش می‌آورد که هایدگر نه تنها به مابعدالطبیعه و تاریخ‌اش می‌اندیشد، بلکه اساساً "با" مابعدالطبیعه می‌اندیشد. خلاصه او را حتماً باید با مابعدالطبیعه فهمید و تفسیر کرد. به علاوه تحلیل‌های هایدگر از مابعدالطبیعه فهمی نو از آن به دست می‌دهد، که برای ما، که سابقه‌ای دیرینه با آن داریم، بسیار ثمربخش می‌تواند بود و امید که از سوی اهل نظر جدی گرفته شود.

مابعدالطبیعه همچنین زبان فهم اندیشه‌ی هایدگر را "برای ما" دست‌کم تا اندازه‌ای رقم می‌زند. اگر به مابعدالطبیعه‌ی اندیشی هایدگر التفات بیابیم و بدانیم او همواره به سرمنشأ یونانی مباحث فلسفی برمی‌گردد، تا آن را بازیاندیشد و به زبانی کاملاً دیگر بازگوید؛ آنگاه آسان‌تر می‌توانیم پرده‌های رنگارنگ زبانی او را دریابیم، که متن‌هایش را اغلب از آنها می‌تند و می‌نگارد؛ آنگاه بهتر نیز می‌توانیم چند و چون تلاش‌های او برای گذشت از زبان و اندیشه‌ی مابعدالطبیعی و درنوردیدن طومارشان را دریابیم؛ آنگاه دیگر او فیلسوفی نیست که اصطلاحات من‌درآوردی می‌سازد و ما هم برای ترجمه‌اش بی‌جهت برای خودمان به واژگان مجعول جدید و نامجعول کهن متوسل می‌شویم.

در مورد زبان و بیان برگزیده‌ی هایدگر پژوهی‌های نگارنده و انتخاب معادل‌های فارسی بعضی نکات لازم در درآمد «واژه‌نامه» آمده‌اند. انتخاب آنجا برای آن است که بحث‌های حاشیه‌ای لفظی در ابتدا توجه‌ها را از اصل پژوهش ندرزد و به حاشیه نراند. همچنین است شیوه‌ی ارجاعات این اثر. یکی دو نکته‌ی لازم را در توضیح آغازین بخش مراجع گفته‌ام. بنابراین پس از دیباچه فقط فهرست «مهم‌ترین اختصارات» جای گرفته است. و سرانجام نکته‌ی آخر آنکه در نقل قول‌ها که اکثر قریب به اتفاق‌شان از هایدگرند، این نگارنده تأکیدهای مورد نظر خود را با کشیدن خط در زیر کلمات و جملات مورد تأکید مشخص کرده است.